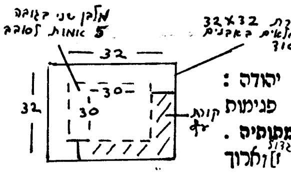

דגייז ליה, אבנים שלמות" כתיב! "דמחית מידי מתותיה ושקיל ליה, דאי לא תימא הכי הא א] דאמר רב כהנא אבנים של קרנות חלולות היו דכתיב "ומלאו כמזרק כזוית מזבח" הבא נמי אבנים שלמות אמר רחמנא אלא דמחית מידי מתותיה ושקיל ליה ה"נ דמחית מידי מתותיה ושקיל ליה. דרש רבא מאי דכתיב "וילך *(דוד) ושמואל וישבו בנוית ברמה" וכי מה ענין נוית אצל רמה אלא שהיו יושבין ברמה ועוסקין בנויו של עולם- אמרי כתיב "וקמת ועלית אל המקום" *מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל {וארץ ישראל גבוהה מכל ארצות} לא הוו ידעי ב] דוכתיה היכא, אייתו ספר יהושע, בכולהו ג] כתיב "וירד ועלה הגבול ותאר הגבול, בשבט בנימין [ועלה" כתיב 'וירד' לא כתיב, אמרי ש"מ הכא הוא מקומו, סבור למבנייה בעין עיטם דמדלי, אמרי ד] ניתתי ביה *קליל כדכתיב "ובין כתפיו שכן" ה] ואיבעית אימא גמירי דסנהדרין בחלקו דיהודה ושכינה בחלקו דבנימין ואי מדלינן ליה מתפליג טובא, מוטב דניתתי ביה פורתא כדכתיב "ובין כתפיו שכן", ועל דבר זה נתקנא דואג האדומי בדוד כדכתיב "כי קנאת ביתך אכלתני" וכתיב "זכור ה' לדוד את כל ענותו אשר נשבע לה' וגו' אם אבא ו] באהל ביתי אם אתן שנת לעיני, לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה' וגו' הנה שמענוה באפרתה מצאנוה בשדה יער"- "באפרתה" *זה יהושע דקאתי מאפרים "מצאנוה בשדה יער" זה בנימין דכתיב "בנימין *זאב יטרף":

מתני' זבחי שלמי צבור ואשמות, אלו הן אשמות: אשם גזילות אשם מעילות אשם שפחה חרופה אשם נזיר אשם מצורע אשם תלוי שחיטתן בצפון וקיבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע ונאכלין לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות:

גמ'

תורה אור

דגייז ליה. אחר שיבש סתר הבנין מעל חלקו של יהודה: **ופרכינן והא אבנים שלמות כתיב.** שיהא חלק ולא פגימות ואי אפשר לסתירה להיות חלקה: **דמחית מידי מתותיה.** כלומר במקומו על (כנגד) חלקו של יהודה הניח עץ ז] וארוך {ועוביו כעובי המלבן} ואלק [והניח] בתוך המלבן ולא יכול להדביק עם חלוקי האבנים ע"י שפיכת המיחוי של סיד וקוניא, ולכשיבש קלא נטלו ונשאר מקומו חלק: **קרנות של מזבח חלולות היו.** נקבים נקבים עמוקים ח] בארבעתן שיפול דם החטאת ויבלע לתוכו: **כמזרק כזויות מזבח.** אלמא בית קיבול יש ט] כמזרקים: **דמחית מידי מתותיה.** י] מקלות וקסמין [דקים] נתן בין חלוקי האבנים וכשיבש הוציאם ונשארו מקומות בנקבים יא] (חלוקים) ולא הוצרך לפגום (הפגימות לנקבים): יב] **(שכן) יושבים ברמה.** בעירו של שמואל: **נויו של עולם.** למצוא מקום לבית הבחירה מן התורה: **ועלית.** יג] (שכל שצריך קרי עלייה (משם לבית המקדש מלמד שבית המקדש היה גבוה מכל ארץ ישראל: **וארץ ישראל גבוהה מכל הארצות.** לא מיבעיא לן הכא, ולאו מהכא נפקא לן, אלא מקרא אחרינא דכתיב (ירמיה טז וכג) לא יאמר עוד חי וגו' כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון ומכל יד] (המקומות) אשר (הדחתים שם) וגו': **דוכתיה.** מקומו, היכן מקום הגבוה בא"י, בגבול מי הוא: **אייתו ספר יהושע.** לבדוק בגבולי השבטים ולא טו] פירשו שם באחד מכל השבטים פיאות גבוליהם לארבע רוחותיהם חוץ משבט יהודה ובנימין שנתפרשו שם כל הגבולים מסובבין טז] ברוחותיה ומקצועותיה גבול יהודה לדרומה של ארץ ישראל וארץ אדום גבולו לדרום על פני כולו ואורך גבול יהודה מן המזרח למערב על פני אורך כל גבולה של א"י ים המלח למזרח וים הגדול למערב והן מן גבולי ארץ ישראל בפרשת אלה מסעי וגבול לפוני של יז] ארץ יהודה לא היה מכוון לארכו אלא התחיל למזרח מן הירדן ועולה למערב ומרחיב יח] מאמצעו ופונה באלכסון לצפון ועולה *מדביר ומרחיב לצד צפון אל יט] הכתף היבוסי היא ירושלים ומשהתחיל מן המזרח *מונה והולך עד ירושלים: **כתיב ועלה הגבול ולא כתיב וירד.** ועוד כתיב כ] (בעלייה אחת מירושלים (א) (עד) ראש ההר על פני גיא בן הינום ומשם עד הים שהוא לרוח מערב כתיב ותאר הגבול וירד הגבול: ***ולא כתיב ועלה.** ונחלת בנימין בצפונה של נחלת יהודה וגבול נגב לבנימין הוא גבול צפונה ליהודה אלא שאין אורך נחלת בנימין מן המזרח ועד הים אלא עד ירושלים ועד ההר אשר על כא] גיא בן הינום ועד קרית *יערים: *) **כתיב ועלה ותאר ולא כתיב וירד.** ותאר אינה לא עליה ולא ירידה למדנו שראש ההר אשר על כב] גיא בן הינום הוא גבוה מן הכל ולמעלה מירושלים דמירושלים ולשם כתיב ועלה: **סבור למבנייה בעין עיטם.** נראה בעיני שהוא מעין מי נפתוח האמור שם אחר עליית ההר אשר על פני גיא בן הינום אשר לא נכתב ירידה בינתיים: **ניתתי ביה קליל.** נעשה אותו נמוך מעט ונבנהו בירושלים שהיא למטה כדכתיב כתפיו ולא כתיב כג] ראשו: ***ואיכא דאמרי.** האי דלא כד] בנאה בעין עיטם משום דרחיק שם נחלת בנימין מנחלת יהודה יותר משיעור הר הבית, ואפשר לסמוך לשכת הגזית לעזרה ואנן בעינן סנהדרין בעזרה דכתיב "וקמת ועלית וגו'" וצריכה להיות בחלקו של יהודה כדמפרש ואזיל גמירי סנהדרין בחלקו של יהודה כדכתיב (בראשית מט) ומחוקק מבין רגליו: **את כל ענותו.** אשר עינה את עצמו לעסוק ולדעת ונשבע ונדר אם אבא באהל וגו': **מתני' זבחי שלמי צבור.** כבשי עצרת: **אשם גזילות.** האמור בשבועת הפקדון (ויקרא ה): **אשם מעילות.** הנהנה מן הקדש: **אשם שפחה חרופה.** הבא על שפחה כנענית המיועדת לעבד עברי: **אשם נזיר.** שנטמא במת דכתיב ביה והזיר לה' את ימי נזרו וגו' (במדבר ו): **אשם תלוי.** ספק שגג בכרת ספק לא חטא והוא כתוב בויקרא גבי אשם מעילות, אשם ודאי ל"ג שכל אלו שהוזכרו אשמות ודאין הן חוץ מאשם תלוי: **שתי מתנות שהן ארבע.** דבאשם נמי כה] בעינן זריקה סביב דכתיב במקום אשר ישחטו וגו' (ויקרא ז): **ונאכלין לפנים מן הקלעים.** דכתיב באשם בויקרא קרא לכל אשם וגו' בקדש הקדשים תאכלנו וגו'. וזבחי שלמי צבור בגמרא מפרש מנא ליה:

*) [וע"ע תוס' סוכה מט. ד"ה שכל ותוס' מס' ע"ז כג: ד"ה בקשו ותוס' גיטין סח. ד"ה איכא ותוס' חולין יח. ד"ה וכמה]

דגייז ליה. תימה מעיקרא ליעבד מלבן בענין זה: **אבנים שלמות כו'.** תימה דהוה ליה לאקשויי לא תניף עליהם ברזל אמר רחמנא ויש לומר שהש"ס קיצר כאן ורוצה לומר כמו שמדקדק הש"ס במסכת ע"ז פרק רבי ישמעאל (דף נב:) גבי אבני מזבח ששקצום אנשי יון ליתברינהו, אבנים שלמות אמר רחמנא, ליגנזינהו לא תניף עליהם ברזל כתיב ואם תאמר וליעביד על ידי שמיר דבבית שני הוה שמיר כדמוכח בסוטה פרק עגלה ערופה (דף מח.) דקתני משמתו נביאים הראשונים בטל אורים ותומים כו] [והיינו בית ראשון] משחרב בית המקדש בטל השמיר והיינו בית שני דאי בית ראשון ליערבינהו וליתנינהו דמשמתו נביאים הראשונים היינו חורבן הבית כדאיתא בגמרא משחרב בית המקדש בטלו אורים ותומים והיינו בית ראשון דחמשה דברים חסר בית שני מבית ראשון כדאיתא ביומא (דף כא:) ובטל השמיר היינו לאחר בית שני וכן הא דקאמר רבן שמעון בן גמליאל התם משחרב בית המקדש ניטל טעם כז] פירות ומסתמא בבית שני שחרב בימיו איירי תדע דאשכחן בבית שני שהיו פירותיהם מתברכים בימי שמעון בן שטח שנעשו חיטין ככליות של שור הגדול (תענית דף כג.) ועוד יש להביא ראיה דהוה שמיר בבית שני מעובדא דדמא בן נתינה *שמו דפרק קמא דקדושין (דף לא.) ובפרק שני דמסכת ע"ז (דף כג:) שבקשו ממנו חכמי ישראל אבנים לאפוד ואבני אפוד בעו שמיר כח] כדמוכח פרק עגלה ערופה (סוטה דף מח:) מדכתיב במלואותם ואפי' רבי יהודה דפליג עליה ואמר שמיר שבו בנה שלמה את בית המקדש מודה דאבני אפוד נמי בעו שמיר כדמוכח פרק מי שאחזו (גיטין דף סח.) גבי בנין בית המקדש שעשה שלמה דקאמר היכי נעביד איכא שמיר דאייתי משה לאבני אפוד והיא על כרחין רבי יהודה היא דלר' נחמיה לא הוה בעי שמיר למקדש ועובדא כט] דבן נתינה בבית שני, דקאמר (הדר') לשנה אחרת נולדה לו פרה אדומה בעדרו ושבע פרות היו הראשונה עשה משה שניה עשה עזרא כדתנן במסכת פרה (פ"ג מ"ה) וכמו כן קשה בפרק רבי ישמעאל במסכת ע"ז (דף נב:) אמאי גנזו בית חשמונאי אבני מזבח ששקצום אנשי יון כיון דאפשר על ידי שמיר ויש לומר דשמיר אין עושה אותן שלמות שלא תחגור בה הצפורן ופרק קמא דחולין (דף יח.) אמרינן וכמה כדי פגימת המזבח כדי שתחגור בה צפורן ומיהו קשה ל] בית המקדש כתיב אבן שלמה מסע נבנה וקאמר רבי יהודה דהוה שמיר לבית המקדש *): **ומלאו** כמזרק כזוית מזבח. הוה מצי לאתויי מתני' דמסכת מדות (פ"ג מ"ב) ובקרן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני חוטמין דקין לא] א) שהדמים היו נתונים על יסוד דרומית יורדין בהן ומתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון אלא ניחא ליה לאתויי דרב כהנא משום לב] קרא ובקונטרס פירש שהנקבים היו בד' קרנות שיפול דם חטאת לתוכן ויבלע ותימה לפירושו שלא היו המחטאת למעלה אלא כנגד חודה מבחוץ:

א) נ"ל שהדמים שהיו נתונים על יסוד מערבי ועל יסוד דרומי יורדין כו' ז"ק

זבחי

מא א מיי' פ"ב מהל' בית הבחירה הל' טו:
מב ב מיי' שם הל' ח:
מג ג מיי' פ"ה מהל' מעשה"ק הל' ג:
מד ד מיי' שם הל' ו:
מה ה ו מיי' פ"ט מהל' מעשה"ק הלכה א ופ"י שם הל' ג:
מו ז מיי' שם פ"י הל' י:
ז"ק
מז ח מיי' שם הל' ו:
מח ט מיי' שם הל' ח:

תת נושא
צורת בנין כדי ליצור חזות בבנין המזבח

נושא
חשיבות של דוד ושמואל כדי לגלות המקום הראוי לבנין בית המקדש

תת נושא
אם בנין המקדש הוא במקום הכי גבוה בארץ ישראל למה לא בנו אותו בעין עיטם

נ"ל שמביא בפ"ק כו'

* נ"ל כמו גובהו ז"ק

דברים כז:ה (במזבח הר עיבל)
ובנית שם מזבח לה' א-לקיך מזבח אבנים לא תניף עליהם ברזל
ו אבנים שלמות תבנה את מזבח ה' א-לקיך...

נ"ל הוא
*במקומו כתוב בנוית וקרי בניות
◆ פסוק יט: ויגד לשאול לאמר הנה דוד בניות ברמה
סנהדרין מ. [קדושין סט.]
** אשר יבחר ה' א-לקיך בו
שביו ז"ק
* לפי הסוגי' אינו לשון דיוק אלא כפי שמוסבר בגמ'

[תרגום יונתן של יוקח נא מעט מים קליל מיא]

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כתיב ועלה וכו' ועוד כתיב עליה אחת מירושלים אל ראש ההר אשר על פני:

[גי' הערוך ערך סגב זה ספר יהושע ע"ש פי' נכון]

* עי' מהרש"א - זאב נמצא ביערות ולפעמים נכנס לשדות לטרוף משם בהמות

מדברה ז"ק
ומונה והולך עד ירושלים. כתב ועלה והד"א ז"ק
ולא כתב ועלה כו' והד"א ז"ק
יערים כתב ועלה והד"א ז"ק
*) עיין תוס' גרסאות
ואיבעית אימא באי ז"ק
* כך מצאתי בהוצאת וגשל

ויקרא ז:ב
"במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם ואת דמו יזרוק על המזבח סביב"

◆

שיטה מקובצת

א] דאמר רב כהנא קרנות של מזבח חלולות היו (תיבת אבנים נמחק) ר"מ קרנות המזבח חלולות היו כדתנן במס' מדות בקרן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני חוטמין דקין שהדמים הניתנים על יסוד מערבי ועל יסוד דרומי יורדין בהם ומתערבים באמה ויוצאין לנחל קדרון: ב] מקומו היכא ותיבת דוכתיה נמחק: ג] בכולהו שבטים וירד הגבול ותאר הגבול ובשבט בנימין כתיב ועלה פי' מעין עיטם ואילך לדרום היא גבול שאר שבטים וכל הצפון עד עין עיטם גבול בנימין ובאותו גבולים שמעין עיטם ואילך לדרום כתיב וירד ובגבול בנימין שבצפון עד עין עיטם כתיב ועלה נמצא שעין עיטם גבוה מכולם ועין עיטם זה מי נפתוח לשון רש"י בנוסחאות מהר"ם: ד] ניתתי. גליון כמו תיתי ניהלי האמור לעיל (דף יט ע"א): ה] שכן ואיכא דאמרי גמירי: ו] באהל ביתי אם אתן שנת לעיני וא"ת והיאך היה נודר כך הלא אמרי' בנדרים הנודר שלא לישן שלשה ימים מכין אותו וישן לאלתר ויש לפרש דקאי אאהל ביתי וה"ק אם אתן שנת לעיני באהל ביתי אבל לא היה נודר שלא לישן כלל: ז] עץ גדול וארוך ועוביו: ח] עמוקים היו בארבעתן שיפול דם הטאת ניבלע: ט] יש להם כמזרקים: י] קסמין חלקים: יא] בנקבים חלולים ולא הוצרך לפגום בהם פגימות לנקבם הס"ד: יב] מה"ד שהיו יושבין: יג] ועלית מכל שעריך קרי עליה משם לבית המקדש: יד] ומכל הארצות. אשר הדיחם שמה וגו' הס"ד ומה"ד מקומו היכא מקום הגבוה מכל א"י בגבול מי הוא: טו] פירש שם: טז] מסובבין ברוחותיהם ומקצועותיהם גבול: יז] תיבת ארץ מוקף בחצאי לבנה: יח] ומרחיב ס"א מתחיל מקרוב לאמצע לפנות לצד צפון ומרחיב ועולה אל כתף היבוסי היא ירושלים כו' המזרח מרחיב והולך עד: כ] ועוד כתיב בו עלייה אחת מירושלים להר אשר על פני גיא בן הינום ועד קרית יערים: כא] על פני גיא כו' יערים והיינו דקאמר הכא דבכולהו כתיב וירד הגבול ותאר הגבול ובשבט בנימין ועלה כתיב וירד לא כתיב וה"פ בכל תחומי יהודה הנזכרים בצפון שהם מהכלות נחלת בנימין ולהלן לצפון ולצד מערב וסמוכים לצד דרומי של שאר שבטים כתיב בהו וירד הגבול ותאר ולא כתיב ועלה וכל מה שבגבול צפוני של יהודה סמוך לנחלת בנימין מן המזרח עד קרית יערים כתיב ועלה וכו' והד"א: כב] על פני גיא בן חינום הוא הגבוה מן הכל והוא למעלה מירושלים: כג] כתיב בראשו הס"ד: כד] דלא בנה בעין: כה] נמי כתיב זריקה סביב בצו את אהרן במקום אשר: כו] תיבות והיינו בית ראשון נמחק: כז] טעם. ס"א ביאה וניתנה לעוברי עבירה ומסתמא בבית שני שחרב בימיו איירי תדע דקאמר נמי ניטלה ברכה מן הפירות ואשכחנא: כח] כדאמר ר' נחמיה פרק ותיבת כדמוכח נמחק: כט] ועובדא דדמא בן נתינה בבית שני הוה דקאמר והתם לשנה אחרת: ל] קשה דבבית המקדש: לא] שהדמים הניתנים על יסוד דרומית הם יורדין בהן: לב] משום דמייתי קרא ובקונטרס פירש כו' חטאת ויבלע לתוכו ותימה: